

Д. В. Бас, аспірант

e-mail: dima_bas1990@mail.ru

Черкаський державний технологічний університет,
б-р Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна

АРТ-ПРОЕКТИ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

В роботі досліджується зв'язок між проектною діяльністю та реалізацією культурної політики і розвитку творчих індустрій. Вводиться поняття арт-проекту та виділяються його специфічні особливості, що дає підстави говорити про успішне використання проектного підходу в сфері творчості для управління арт-проектами.

Ключові слова: мистецтво, проект, арт-проект, творчий проект, проектний підхід.

Постановка проблеми. Останнім часом у світі зростає інтерес до відносин між менеджментом та культурою, творчістю. Це пов'язано з визнанням економічної важливості культурних і творчих індустрій, а також з успіхами багатьох окремих культурних, творчих організацій та їх менеджерів.

Ще один важливий аспект – це те, як творчі індустрії можуть змінити наше бачення проблем, з якими стикається суспільство – починаючи з підходу до інновацій, дизайну продукту, нових способів мислення і закінчуючи вирішенням глобальних питань фінансової кризи і перетворень міського середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем проектною діяльністю як організаційно-управлінської моделі реалізації культурної політики та розвитку творчості слід розглядати в контексті загальних уявлень про діяльність взагалі.

У науковій літературі прийнято виділяти основні типи діяльності: перетворювальну, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну та комунікативну [1]. В структурі перетворювальної діяльності виділяють: матеріально-перетворювальну та духовно-перетворювальну діяльність. Проектна діяльність знаходиться на стику цих видів (рис. 1).

В науці розглядають кілька основних напрямів дослідження проектною діяльності [2]:

- соціально-філософський напрям;
- предметний напрям дослідження проектною діяльності в загальнотехнічному, інформаційному, ергономічному, операційному аспектах;
- дослідження проектною діяльності як управлінської технології, особливостей управління проектами в різних сферах суспільного життя.

В. А. Луків [3] в роботі «Соціальне проектування» виділяє три підходи до соціальної проектною діяльності. Перший – об'єктно-орієнтований підхід. Цей термін запропонований Т. М. Дрідзе для позначення концепцій, розроблених Р. А. Антонюком, М. А. Аїтовим, Н. І. Лапіним, Ж. Т. Тощенко. Соціальний проект з позицій цього підходу має на меті створення нового або реконструкцію наявного об'єкта, виконує важливу соціокультурну функцію. Соціальна проектна діяльність тут має плановий характер, «суть якої – в науково обґрунтованому визначенні параметрів формування майбутніх соціальних об'єктів або процесів з метою забезпечення оптимальних умов для виникнення, функціонування і розвитку нових або реконструйованих об'єктів. Діапазон соціальних проектів повністю збігається з діапазоном соціальних прогнозів і соціальних нововведень» [4].

У рамках другого – проблемно-орієнтованого підходу прогностична соціально-проектна діяльність розглядається як специфічна соціальна технологія, орієнтована на інтеграцію гуманітарного знання в процес вироблення варіантних зразків рішень поточних і перспективних соціально значущих проблем з урахуванням даних соціально-діагностичних досліджень, доступних ресурсів і намічуваних цілей розвитку регульованої соціальної ситуації.

Третій – суб'єктно-орієнтований (тезаурусний) підхід. Якщо перші два підходи пов'язані переважно зі створенням та реалізацією великих проектів, то цей – з мікро-проектами, тобто проектами з мінімальною кількістю учасників і з невеликим обсягом діяльності. У цьому підході використовується механізм соціальної і культурної орієнта-

ції, що ґрунтується на схожості й відмінності тезаурусів людей. «Тезаурус являє собою повний систематизований склад інформації (знань) і установок в тій чи іншій сфері життєдіяльності, що дозволяє в ній орієнтуватися. Тезаурус має своєрідну властивість структури інформації: ієрархія знань у його межах будується не від загального до часткового, а

від свого до чужого. У тезаурусі знання сплавлені з установками і існують за законами ціннісно-нормативної системи» [4]. Саме тезаурусний підхід є найбільш перспективним у сфері культури, оскільки безпосередньо пов'язаний з проектуванням цінних для людей культурних благ.

Рис. 1. Основні типи людської діяльності

Мета статті – розглянути поняття арт-проекту, проаналізувати його особливості та ввести визначення, що таке арт-проект.

Виклад основного матеріалу. До найважливіших видів мистецтва відноситься образотворче мистецтво, що об'єднує живопис, графіку та скульптуру, художню фотографію. Художні образи в них створюються на площині або в просторі і відзначаються зоровою конкретністю і незмінністю у часі. Специфічними художніми засобами образотворчого мистецтва є малюнок, колір, пластика, тінь, що дозволяють створювати видимі зображення предметів. Вони виявляються своєрідно в кожному з видів образотворчих мистецтв [5].

Термін «образотворче мистецтво» відноситься до видів мистецтва, що втілює художні образи на площині та в просторі. Це розділ пластичних мистецтв, що поєднує жи-

вопис, скульптуру, графіку та монументальне мистецтво («остаточну образну завершеність» отримують «у відповідному архітектурному ансамблі або природному»: скульптурні монументи, пам'ятники історичним подіям та особам, мозаїки, ікони, панно, фрески), декоративне мистецтво, фотомистецтво. Твори образотворчого мистецтва відображають задум художника в наочних, зоровосприйманих статичних і динамічних образах, тобто мають предметно-візуальну форму. У можливості образотворчого мистецтва входить не тільки «чуттєве відтворення ідеї автора (передача об'єму, кольору, фактури, протяжності простору, світлоповітряного середовища тощо), але й вираження його духовної та соціальної сутності (включаючи внутрішній світ людини, його психічний і емоційний стан)». Аналіз цих визначень дозволяє виділити «зображу-

вальність» як специфічну ознаку твору образотворчого мистецтва з метою відокремлення цього творчого (арт) проекту від інших, наприклад, літературних і музичних творів.

Образотворчі засоби відтворення задуму художника, що становлять основу художньої мови твору образотворчого мистецтва – художні форми: гармонія, пропорції, ритм, композиція та ін., на думку І. Н. Лісаковського [6], «забезпечують емоційно-естетичну виразність образу через посередництво конкретно-життєвої фактурності, наочності, впізнаваності, як у живописі, скульптурі чи кіно». Можна зробити висновок про те, що під твором якого-небудь виду образотворчих мистецтв слід розуміти продукт художньої творчості і праці, який в чуттєво-матеріальній формі втілює духовно-змістовний задум художника в наочних, зоровсприйманих образах на площині і в просторі. Важливо відзначити, що уява художника та обрані ним методи узагальнення, типізації дають йому можливість відтворити часовий розвиток подій, духовний вигляд, переживання, думки, взаємовідносини людей, ідеї суспільства та ін.

Рішення творчої задачі не вкладається в інструкції і правила, і людина, що приступає до нього, не знає відповідного способу вирішення. Це процес неконкретизований з точки зору цілей і засобів, тому що у будь-якій творчій діяльності результати повністю і детально передбачити неможливо.

Крім того, творча діяльність, реалізована поза контекстом комерціалізації продукту, у фокусі – скоріше процес, ніж результат. Для художника критерієм якості роботи може бути власне задоволеність процесом і/або результатом. У рамках комерційної діяльності критерії якості визначає замовник або споживач, і вони ж дають оцінку результату творчої праці. «Мета творчості в мистецтві знаходиться всередині творця, мета творчості в бізнесі – у зовнішньому середовищі» [7]. У той же час одним із критеріїв якості творчого проекту є його оригінальність, художньо-естетична цінність – те, що є результатом справді творчого процесу. Тобто, фактично, творчий проект можливо представити як замовлення, що породило резонанс, новаторське творіння тощо.

Отже, говорячи про творчий проект, його можна розглядати як відносно відособлений внутрішньоцілісний вид діяльності, в основі якого лежить, з одного боку, інноваційна ідея або технологія, а з другого, – чіт-

кий алгоритм досягнення мети, пов'язаний із завданнями, заходами, ресурсами, виконавцями і показниками ефективності.

Головна і обов'язкова умова: в основі проектної діяльності в сфері творчості повинно лежати нововведення. В іншому випадку неминучі перегини, коли модним словом «проект» назвуть встановлення пам'ятника, роботу гуртка в будинку культури, видання книги і т. д.

Залежно від спрямованості проекти в сфері культури та творчості можна підрозділити на три типи:

1) внутрішньовідомчі – припускають вдосконалення роботи управлінських структур або установ культури;

2) «внутрішньосферні» – припускають впровадження нововведень в організацію культурних заходів, статутну діяльність установ культури, підтримку творчих діячів;

3) соціокультурні – спрямовані на зміну соціального середовища, тобто поліпшення соціальних показників: зниження рівня злочинності, наркоманії, соціальної напруженості методами і засобами культури.

Важливими для підтримки творчих особистостей та колективів є внутрішньосферні проекти. При цьому не потрібно забувати, що культурна політика і творча діяльність повинні служити не стільки самим собі, скільки співтовариству. Звідси призначення творчих проектів полягає в наступному:

- робити людей більш культурними і творчо розвинутими, а отже, більш допитливими, компетентними і терпимими, запобігати поширенню соціальних вад;

- у художній формі впливати як на поверхневі, так і на глибинні властивості особистості – відповідно настроїв і світогляд, ставлення до сучасних процесів і явищ;

- формувати підготовленого споживача культурного продукту;

- робити навколишнє середовище візуально багатшим і різноманітнішим;

- формувати впізнаваний позитивний імідж території серед мешканців та у зовнішньому середовищі [8].

Проект – це обмежена в часі цілеспрямована зміна окремої системи з встановленими вимогами до якості результатів, можливими рамками витрат коштів і ресурсів та специфічною організацією [9].

Таким чином, проводячи аналогію з класичним визначенням, введемо визначення

арт-проекту. Арт-проект – завершений цикл художньої діяльності, що спрямований на створення оригінального художнього твору в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Це визначення вказує не тільки на цілісність проекту, але й підкреслює єдність проекту, його неповторність і ознаки новизни. Різноманіття проектів, з якими доводиться стикатися в реальному житті, надзвичайно велике. Вони можуть сильно відрізнятися за сферою реалізації, масштабами, тривалістю, складом учасників, ступенем складності тощо.

В теорії управління проектами термін «проект» є ключовим, і в керівництві РМВОК наведено таке визначення: «проект – це тимчасовий захід, призначений для створення унікальних продуктів, послуг або результатів» [10].

Згідно з методологією управління проектами кожний проект має такі характеристики:

- цільовий, тобто вся діяльність спрямована на досягнення певних результатів;
- унікальний, тобто проект повинен породжувати унікальні результати, інакше виробництво стає серійним;
- будь-який проект має чітко визначений час виконання;
- послідовність виконання етапів проекту;
- обмеженість по ресурсах [9].

Творчі проекти (арт-проекти) є цільовими та унікальними, оскільки на підставі задуму і теми художник визначає мету як прообраз бажаного художнього результату. Мета є центральною організуючою ланкою всієї діяльності митця. Але характерно, що в художній діяльності мета дуже рухлива, пластична. Спочатку художник має часом цілком конкретну мету, але надалі «рука веде» зовсім в інший бік, ніж передбачалося. Або ж письменники кажуть, що під пером їх персонажі починають «жити своїм самостійним життям» і також відводять від намічених спочатку сюжетних ліній. У творчій діяльності надзвичайно велика роль імпровізації, яка й «веде» творця від спочатку наміченої мети. Проте мета, хоча й трансформується в процесі створення творчого образу, але вона невідлучно присутня в свідомості автора і саме вона веде його до бажаного результату.

Унікальність арт-проектів полягає в персоніфікації продукту проекту. Кожний твір є невід'ємним від автора (митця, художника), що створив його. Крім того, що в мистецтві автор у процесі створення продукту проекту

викладає емоції, чуттєвість, унікальності арт-проекту додає також і те, що емоційним є не тільки сам художник, але також йому співпереживає читач, слухач, глядач; емоційний момент є характеристикою суб'єкта мистецтва взагалі. Мистецтво являє собою особистісне відображення дійсності [11].

Творчий проект є тимчасовим, оскільки в нього є чіткий початок і чітке завершення, коли досягнуті цілі проекту, що були поставлені на меті.

Обмеженість по ресурсах в арт-проектах полягає в тому, що є обов'язковими специфічні вимоги до ресурсів, до умов реалізації та використання специфічних технологій. Ресурси (матеріал) в художній діяльності – це речова «плоть» мистецтва, яка необхідна художнику в процесі творчості: граніт, сангіна, театральний реквізит, сцена або знімальний майданчик і т.д. Матеріал захоплює, обіцяє, вабить художника, збуджує його уяву і творчий імпульс його персоналізованої людської сутності, але ставить певні межі, пов'язані з його можливостями. Цей зв'язок матеріалу і умовностей, що накладається мистецтвом, оцінюється художниками як болісне обмеження, сковує уяву і як джерело радості майстра, який здобув перемогу над негіддливим матеріалом. Вибір матеріалу визначається індивідуальними особливостями художника і конкретним задумом, а також рівнем загальних видових формально-технічних можливостей і стильних спрямувань мистецтва в ту чи іншу епоху. Засоби художньої діяльності можуть бути виділені в стандартні класи ресурсів проектної діяльності: матеріально-технічні засоби, інформаційні, мовні засоби, логічні, математичні засоби. Однак у художній діяльності вони набувають зовсім іншого звучання, дивуючи своїм багатством і різноманітністю. Таким чином, говорячи про ресурси та засоби художньої діяльності, необхідно відзначити істотну специфічну особливість застосування засобів у художній діяльності. Поєднання засобів породжує новий, якісно інший «комплексний» засіб, неповторний у його своєрідності.

Однією з головних особливостей творчих проектів є дуже високий ступінь ризику невдачі. Через те, що художній образ, який створюється художником, є суб'єктивним і за своєю природою не до кінця конкретним, під час діалогу між автором та «споживачем» художнього образу завжди існує ризик непо-

розуміння. Виникнення можливості такого непорозуміння та неприйняття обумовлене певними суб'єктивними та об'єктивними причинами. Суб'єктивні: автор намагався проявити оригінальність свого сприйняття світу, а публіка, мистецька громадськість його «не зрозуміла». Об'єктивні причини, наприклад, – відмінності естетичного сприйняття різних соціальних груп. Також це й індивідуальні особливості різних людей щодо сприйняття художніх образів та ін. У будь-якому випадку художня діяльність завжди пов'язана з порівняно високим ступенем ризику нерозуміння, невизнання. І ця обставина накладає підчас суворий відбиток на психіку художника. Але це «зовнішнє» нерозуміння. В діяльності художника часто виникає так зване «внутрішнє» нерозуміння самого себе – виникають творчі кризи. Деякі художники в період творчої кризи «опускають руки». Інші болісно шукають «себе нового» і, врешті-решт, досягають нових висот.

Висновки. Отже, були виділені такі специфічні особливості арт-проектів:

- мета творчого проекту є дуже рухливою та пластичною (проте вона постійно присутня в свідомості автора і веде його до бажаного результату);
- персоніфікація продукту проекту;
- особливі вимоги до ресурсів (до матеріальних засобів, до умов реалізації, власне до виконавця, його індивідуальних особливостей);
- високий ступінь ризику в зв'язку з суб'єктивним сприйняттям продукту арт-проекту.

Як бачимо, творча діяльність цілком підпадає під визначення проекту і, таким чином, проектний підхід з успіхом може бути використаний в арт-сфері.

Список літератури

1. Розин В. М. Философия образования: этюды-исследования / В. М. Розин. – М. : Изд-во Моск. психолого-соц. ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2007. – 576 с.
2. Булавина Д. М. Проектная деятельность в сфере культуры как механизм реализации культурной политики : дис. ... канд. культурологических наук : 24.00.01 / Булавина Дина Маратовна. – Москва, 2007. – 167 с.
3. Луков В. А. Социальное проектирование : учеб. пособие / В. А. Луков. – М. : Изд-во

Моск. гуманит.-соц. академии Флинта, 2007. – 240 с.

4. Бестужев-Лада И. В. Прогнозное обоснование социальных нововведений / И. В. Бестужев-Лада. – М. : Наука, 1993. – 240 с.
5. Лавринова Н. Н. Видовое многообразие искусства / Н. Н. Лавринова // Аналитика культурологии. – 2010. – № 1 (16). – С. 162–171.
6. Лисаковский И. Н. Художественная культура. Термины. Понятия. Значения : словарь-справочник / И. Н. Лисаковский. – Изд-во «РАГС», февраль 2003. – 240 с.
7. Абрамов Е. Г. Принципы управления творческим процессом в коллективе коммерческой фирмы [Электронный ресурс] / Е. Г. Абрамов // Креативная экономика. – 2012. – № 3 (63). – С. 58–62. – Режим доступа : <http://bgscience.ru/lib/4678/>
8. Харченко К. В. Управление проектами в сфере культуры [Электронный ресурс] / К. В. Харченко // справочник руководителя учреждения культуры. – 2014. – № 6. – С. 18–27. – Режим доступа : <http://www.cultmanager.ru/article/4455-upravlenie-proektami-v-sfere-kultury?ustp=W>
9. Управление проектами : учеб. пособие / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро, Н. Г. Ольдерогге ; под ред. проф. И. И. Мазура. – М. : Омега-Л, 2003. – 664 с.
10. Руководство к Своду знаний по управлению проектами (Руководство РМВОК). – 5-е изд. – 2013. – С. 590.
11. Андреев А. Л. Место искусства в познании мира / А. Л. Андреев. – М. : Политиздат, 1980. – 256 с.

References

1. Rozin, V. M. (2007) Philosophy of education: Sketch-studies. Moscow: Izd-vo Mosk. psikhologo-sots. in-ta; Voronezh: Izd-vo NPO "MODEK", 576 p. [in Russian].
2. Bulavina, D. M. (2007) Project activities in the sphere of culture as a mechanism of cultural policy implementation: thesis of Ph.D. in Culturology: 24.00.01. Moscow, 167 p. [in Russian].
3. Lukow, V. A. (2007) Social designing. Moscow: Izd-vo Mosk. humanit.-sots. akademiya Flinta, 240 p. [in Russian].

4. Bestuzhev-Lada, I. V. (1993) Predictive substantiation of social innovations. Moscow: Nauka, 240 p. [in Russian].
5. Lavrinova, N. N. (2010) Specific variety of arts. *Analitika kulturologiyi*, No. 1 (16), pp. 162–171 [in Russian].
6. Lisakovskiy, I. N. (2003) Art culture. Terms. Concepts. Values. Izd-vo "RAGS", February, 240 p. [in Russian].
7. Abramov, Ye. G. (2012) Principles of management by constructive process in commercial firm group. *Kreativnaya ekonomika*, No. 3 (63), pp. 58–62, available at: <http://bgscience.ru/lib/4678/>
8. Kharchenko K. V. (2014) Project management in culture. *Spravochnik rukovoditelya ucherezhdniya kultury*, No. 6, pp. 18–27, available at: <http://www.cultmanager.ru/article/4455-upravlenie-proektami-v-sfere-kultury?ustp=W>
9. Mazur, I. I., Shapiro, V. D. and Olderogge, N. G. (2003) Project management. Moscow: Omega-L, 664 p. [in Russian].
10. Guidance to the Code of knowledge on project management (PMBOK guidance) (2013), 5th ed., p. 590 [in Russian].
11. Andreyev, A. L. (1980) The place of art in the world study. Moscow: Politizdat, 256 p. [in Russian].

D. V. Bas, *postgraduate student*

e-mail: dima_bas1990@mail.ru

Cherkasy State Technological University

Shevchenko blvd, 460, Cherkasy, 18006, Ukraine

ART PROJECTS, THEIR FEATURES AND DEFINITIONS

The major art forms include fine art that consists of painting, drawing, sculpture and artistic photo. Artistic images are created in a plane or a space and characterized by visual details and the immutability of time. A picture, color, plastic art, shade that allow to create visible images of objects are specific art means of fine art. They are unique in every kind of fine arts.

So, speaking about creative project, it can be regarded as relatively isolated internally coherent kind of activity, which is based, on the one hand, on innovative idea or technology, and on the other hand, on a clear algorithm of goal-related tasks, activities, resources, performers and performance indicators.

By analogy with classical definition, the definition of an art project is introduced. Art project is a completed cycle of artistic activity that aims to create an original work of art in a limited time and with limited resources. During the research specific features of art projects, such as: the purpose of creative project, which is very mobile and plastic; the personification of project product; specific requirements to resources (to material means, to the terms of realization, in fact, to the artist, to his personal characteristics); high risk due to subjective perception of art project product, are highlighted. The conclusion concerning the possibility of the use of project-based approach to project management in creative environment is made.

Keywords: *art, project, art- project, creative project, project approach.*

Рецензенти: О. Б. Данченко, д.т.н., доцент,

О. В. Коломицева, д.е.н., професор